

Pokračovateľ Klausa inými prostriedkami

Jiří Pehe
politológ

Výhra Miloša Zemana nad Karлом Schwarzenbergom zanechá v českej spoločnosti hlboké priekopy. Tábor podporovateľov oboch kandidátov používali proti sebe silnú rétoriku a Zeman aj jeho tím sa navyše uchýlili k radu „podpásových“ útokov. Práve pachut' z toho, že Zeman vyhral s pomocou útokov na Schwarzenbergovo „česťstvo“ a demagógie okolo Benešových dekrétov, bude pre Schwarzenbergových priaznivcov prekážkou v tom, aby Zemana prijali za svojho prezidenta.

Zeman aj ostatní politici síce hovoria o potrebe zasypania vyhlbených priekop, ale tých je bohužiaľ hneď niekoľko. Na jednej strane sa Zeman vymedzoval na ľavo-pravej osi ako ľavicový kritik súčasnej vlády, na druhej strane však bojoval v rovnakom nacionalistickom tábore ako prezident Václav Klaus alebo českí komunisti.

Je tak celkom dobre možné, že keďže nakoniec nevedel svoju kampaň len ako kandidát ľavice proti pravici, ale ako kandidát českého nacionalistického provincializmu proti tej časti spoločnosti, ktorá sa chce posunúť za ustavičné rozpitvovanie českých his-

„ Výsledok prezidentskej voľby posilní KSČM najviac zo všetkých politických strán. Práve ona je najväčším víťazom, pretože obe veľké strany voľbu nezvládli.

torických tráum, jeho výhra nakoniec ľavicí nemusí príliš pomôcť. Mnoho voličov, ktorí už opustili tábor súčasnej pravicovej vládnej koalície, môže začať uvažovať, či chcú byť v „ľavicovom“ tábore, ktorému bude udávať tón Zeman.

Vítaz volieb? Komunisti!
Zemanovo víťazstvo tiež spôsobí problémy sociálnej demokracii. Zeman sa síce du-

šuje, že nebude do diania vo svojej bývalej strane zasahovať, ale jeho víťazstvo posilní „zemanovcov“ v ČSSD. Možno tak očakávať ťažké vnútorné konflikty v strane, ktorá už vo svetle krízy v Občianskej demokratickej strane zostala na českej politickej scéne ako posledný stabilizovaný veľký demokratický subjekt.

Oslabenie ČSSD však znamená posilnenie komunistov. KSČM si počínala pri voľbe prezidenta veľmi šikovne, keď nenominovala svojho kandidáta do prvého kola. Nemusela potom v druhom kole riešiť jeho porážku a, naopak, mohla bez výhrad podporiť Zemana ako svojho kandidáta.

Pomohla jej aj skutočnosť, že sa do druhého kola prebojoval proti Zemanovi práve Schwarzenberg, ktorého šľachtický pôvod a emigrácia, ako aj kritický pohľad na povojnový odsun sudetských Nemcov sú pre komunistických voličov neprijateľné. Keby do druhého kola postúpil proti Zemanovi kandidát ČSSD Jiří Dienstbier, mala by KSČM veľké problémy, pretože by musela jasne povedať, aký typ ľavice podporuje.

Výsledok prezidentskej voľby posilní KSČM najviac zo všetkých politických strán. Práve ona je medzi českými politickými stranami najväč-

ším víťazom volieb, pretože obe veľké strany voľbu nezvládli.

Aktívny prezident a nenaplnené očakávania
Problémom pre českú politickú scénu bude aj skutočnosť, že Zeman sľubuje aktívne prezidentovanie. Chce využívať aj tie právomoci, ktoré Václav Klaus a Václav Havel príliš nevyužívali, napríklad pravidelne sa zúčastňovať na zasadnutiach vlády, Poslaneckej snemovne aj Senátu. To môže vytvárať ďalšie konflikty, pretože napríklad Zemanovo účasť na zasadnutí súčasnej pravicovej vlády nemusí mať vždy hladký priebeh. Konflik-

ty sa dajú očakávať napríklad medzi prezidentom Zemanom a ministrom zahraničia Schwarzenbergom, ak bude Zeman po emotívnej volebnej kampani zasahovať príliš do tvorby zahraničnej politiky.

Pre voličov, ktorí podporili Zemana, môžu byť problémom aj nenaplnené očakávania. Mnoho ľudí totiž vililo „silnú osobnosť“ Zemana v nádeji, že urobí na politickej scéne „poriadok“. Lenže už Zemanovo volebné billboard sľubujúci v prípade jeho zvolenia „Stop vládne“, bol zavádzajúci. Ak sa udrží súčasná väčšina v Poslaneckej snemovni, ktorá vládu podporuje, ani priamo zvolený prezident nemá šan-

súčasného ministra zahraničných vecí. Chýbal v nej ofenzívny náboj k osloveniu širších vrstiev a nerozhodnutých. Žiadnym spôsobom sa nezdôrazňovali kandidátove kompetencie na vykonávanie prezidentského úradu. Hoci mal Karel Schwarzenberg za sebou veľmi úspešnú diplomatickú kariéru, táto skutočnosť v kampani úplne zapadla.

Schwarzenbergov tím nezvolil pre druhé kolo výraznejšie odlišnú kampaň. Stále cieľli najmä na mladých a vzdelaných ľudí, často prostredníctvom sociálnych sietí a práce dobrovoľníkov. Tie však voliči získali už v prvom kole. Nezvládol osloví širšie spektrum potrebné na

celkové víťazstvo. Témy kampaní nastoloval Zeman a Schwarzenberg sa útokom len bránil.

Vybudovať kampaň iba na osobnom kredite a dôveryhodnosti kandidáta sa miňalo účinkom vo chvíli, keď Schwarzenberga oslabovalo jeho pôsobenie v krajine nepopulárnom Nečasovom kabinete. Odmietol sa populisticky odtrhnúť od spoluzodpovednosti za vládu a aj v sledovaných televíznych debatách jej zostal lojálny.

Falošné nacionálne tóny

Podobne to bolo v prípade Benešových dekrétov. Namiesto lacného, priamočiareho postoja zdôrazňoval problematické historické udalosti po druhej

svetovej vojne. Sám tak nešťastne rozvíril tému, ktorá sa nedá presvedčivo obhájiť v žiadnej kampani. Tá nedáva priestor na vysvetľovanie zložitých dejinných súvislostí, namiesto racionality víťazia emócie.

cu vládu prinútiť k odchodu. Prílišný tlak Zemana na vládu môže, naopak, pravicové strany posilniť, pretože ich voliči môžu takéto zasahovanie prezidenta vnímať negatívne.

Angažovanosť mladých

Celkovo je možné povedať, že priama voľba sa osvedčila. Mnohí síce budú sklamaní jej výsledkom, lebo kampaň viedla k nebyvalej politizácii českej spoločnosti. Akokoľvek mnohí lamentujú nad tým, že priama voľba českú spoločnosť neúnosne polarizovala, v skutočnosti predovšetkým nútila ľudí zaujať nejaké stanovisko. Rozsah dobrovoľníckej činnosti v prospech

jednotlivých kandidátov bol v porovnaní s apatiou v minulosti niečím novým a pozitívnym.

Občianska spoločnosť sa aktivovala, a najmä mladí ľudia sa výrazne politicky mobilizovali na sociálnych sieťach. Dá sa predpokladať, že časť mladej generácie zostane aj po prezidentských voľbách aktívna, čo môže vo svojich dôsledkoch zmeniť českú politiku.

Politológovia varovali, že priamo zvolený prezident môže vychýliť systém parlamentnej demokracie smerom k poloprezidentskému systému, a Zeman je vskutku typom politika, ktorý by sa o to mohol pokúsiť. Zároveň však tre-

ba brať do úvahy, že Zeman nie je priamo spojený ani s jednou z veľkých strán, takže keby sa pokúšal meniť ústavný systém a zvyklosti, veľké strany by sa proti nemu pravdepodobne spojili. Bude sa teda radšej držať v medziach ústavy.

Pokračovateľ Václava Klausa

Istým problémom Zemanovo prezidentovanie sa javí jeho zahraničnopolitické pôsobenie. Už v kampani sa síce vymedzil ako prezident, ktorý sa bude chcieť sústrediť skôr na domácu politiku, ale ústavne je prezident najsilnejší práve v reprezentácii krajiny v zahraničí. Zeman je na jednej strane proeurópsky, čo bude pozitívny posun v porovnaní s Václavom Klausom, ale zároveň má tendenciu vyvolávať kontroverzie svojimi silnými výrokmi.

Iste bude veľa závisieť od toho, akými poradcami sa v zahraničnej politike obklopí. Ak nebude svoje zahraničnopolitické postoje starostlivo konzultovať s odborníkmi, hrozí reálne nebezpečenstvo, že bude spôsobovať občasnú zahraničnopolitickú škanďaldu.

Je samozrejme možné, že Zeman sa v najvyššej funkcii bude správať viac štátnicky a bude sa snažiť predovšetkým o pozitívny zápis do histórie. Je to však len malá nádej, pretože Zeman je, ak vezmeme do úvahy jeho osobnosť i politickú minulosť, pokračovaním Václava Klausa inými prostriedkami. Česká republika teda zrejme má pred sebou ďalšie zložité politické obdobie.

Zeman tému obratom využil a jeho tím rozpútal štvavú honbu na spochybnenie súperovho vlastenectva a príslušnosti k českému národu. Schwarzenberga obviňovali z pronemeckých postojov, jeho rodinu zo sympatií k nacizmu. No aj keby neurobil túto chybu, Zemanov tím by si zrejme našiel inú príležitosť, ako tento nacionálny motív otvoriť.

Potvrďila sa tiež skúsenosť, ktorú dokazujú volebné súboje zo zahraničia, že zásadnou premenou v prezidentských kampaniach sú peniaze, ktorými disponujú jednotliví kandidáti. Zeman mal zrejme najdrahšiu kampaň zo všetkých kandidátov, aj keď to popiera a jeho

svetovej vojne. Sám tak nešťastne rozvíril tému, ktorá sa nedá presvedčivo obhájiť v žiadnej kampani. Tá nedáva priestor na vysvetľovanie zložitých dejinných súvislostí, namiesto racionality víťazia emócie.

Horšie už nebude

Lukáš Jelínek
politológ, Masarykova
demokratická akadémia

Po Havlovi a Klausovi má Česká republika za prezidenta opäť intelektuála. Sčítaného, v politike skúseného a posadnutého sebou samým. Ako plebejec žije, je aj hovorí. Jeho púf lemujú davy nepriateľov, ktorých si vyrába, to mu však nebráni ísť svojou cestou.

Miloš Zeman svoje zvolenie za hlavu štátu vníma nesporne ako historickú satisfakciu. Pred desiatimi rokmi v tej istej súťaži neuspel, pretože ním „rozhasená“ sociálna demokracia nedokázala táhať za jeden povraz. Teraz sa vracia a môže nadviazať na svoju misiu, ktorú považoval za násilne prerušenú.

Tvári sa ako ľavičiar, hlasy mu dávajú ľavicoví voliči. Zeman je však predstaviteľom ľavice, ktorá žiarila pred päťnástimi rokmi, ale teraz už mimo stredo- európskeho regiónu vychádza z módy. Lenže u nás neprivilovaný občanom nechýba ochrana menšín, životného prostredia alebo zápas s klientelizmom. Oni predovšetkým cítia frustráciu zo svojho sociálneho postavenia a z neutešenej ekonomickej situácie. Potrebný niekoho, kto „pomstí“ experimenty pravicových vlád. Ani národovectvo im neprekáža, kampaň okorená tzv. Benešovými dekrétmi im, naopak, zvýši apetít.

Problém je v tom, že exekutívne právomoci českého prezidenta neumožňujú uskutočniť jeho politický program. Navrhne ústavných sudcov, vymenuje členov bankovej rady ČNB... Ale čo ďalej? Prezident môže apelovať na politikov, chodiť na vládu, aj do parlamentu. Môže sa snažiť napínať svoje ústavné kompetencie a byť ešte aktivistickejší ako Klaus.

Najprv bude ťažké chvíle s „opozícnym“ prezidentom Milošom Zemanom zažívať pravicový premiér Petr Nečas. Kým ODS bude ďalej slabnúť, vplyv „penzistu“ Václava Klausa na pravici porastie. Potom bude mocť Zeman v rámci „vyváženosti“ byť prísny aj na budúcu vládu, ktorú zrejme povedie ČSSD. Čerstvo zvolený prezident rád hovorí o nutnosti integrovať ľavicové spektrum. Počkajme si, ako k tomu prispene na a ako jeho doteraz mimoparlamentná strana SPOZA.

Jedinou črtajúcou sa zmenou je tak narovnanie vzťahov ČR s partnermi v EÚ. A pretože Miloš Zeman veľmi dobre vychádza s Robertom Ficcom, môžu sa o kúsok ďalej posunúť aj česko-slovenské vzťahy. Aj to málo potom môže viesť k mierne upokojujúcemu záveru, že horšie ako za Klausa na Pražskom hrade za Zemana byť nemôže.

„ Zeman, muž minulosti, zmenou nie je – a nebol by ňou ani Schwarzenberg, muž prítomnosti. Jednoducho, ľudia dali nakoniec prednosť istote.

Nakoniec sa môže stať, že prezident Zeman bude – s pomocou svojich verných – fakticky riadiť celý štát. Ani to by ešte nemusela byť pohroma, keby inak v mnohých oblastiach vysoko kompetentný Zeman sám často neznieňoval ako svoju najväčšiu chybu zlú personálnu politiku. Aj jej vinou sa mnoho ráz len prizeral, čo za jeho chrbtom „podarení“ spolupracovníci vyvádžajú. Hoci sa téme korupcie venuje Zeman málo, nemožno ho podozrievať z úplnosti či snahy obohatiť sa na politike. Lenže to isté sa pri pohľade do minulosti nedá povedať o všetkých členoch jeho tímu.

V tom sa najlepšie odzrkadľujú Zemanove plusy aj mínusy. Z minulosti ho už poznáme ako svoje topánky. Je vypočítateľný, sotva ho však niekto môže považovať za stelesnenie zmeny, po ktorej je v Česku tak výrazný dopyt. Zeman, muž minulosti, zmenou nie je – a nebol by ňou ani Schwarzenberg, muž prítomnosti. Jednoducho, ľudia dali nakoniec pred zmenou prednosť istote. Istotou bude aj boj s médiami, ktorý ovládol už aj prvú Zemanovu tlačovku.

Jedinou črtajúcou sa zmenou je tak narovnanie vzťahov ČR s partnermi v EÚ. A pretože Miloš Zeman veľmi dobre vychádza s Robertom Ficcom, môžu sa o kúsok ďalej posunúť aj česko-slovenské vzťahy. Aj to málo potom môže viesť k mierne upokojujúcemu záveru, že horšie ako za Klausa na Pražskom hrade za Zemana byť nemôže.

Účel svätých prostriedky?

Eva Lebedová
politologička, Univerzita
Palackého v Olomouci

Po posledných dvoch týždňoch negativistickej kampane bude chvíľu trvať, kým sa český národ preberie z volebnej „opice“. Od tímu Miloša Zemana Česi museli vypíť priveľa nekvalitného alkoholu na to, aby dnes mohli jasne nad vysneným prezidentom, ktorý prichádza pozdvihnúť politickú kultúru a stmelí spoločnosť. Citovo vytvorenú kampaň ovládol nacionalizmus, motívy strachu a lož.

Ale po nej nastáva čas pokojného zhodnotenia.

Odpovede na veľkú výzvu

Každému volebnému súpereniu mala predchádzať premyslená stratégia, ktorá rozpracováva všetky kroky k naplneniu vytýčeného cieľa. V prípade prvých priamych volieb hlavy štátu museli konkurenčné tímy prešpekulovať stratégie, ako osloví nadpolovičnú väčšinu spoločnosti. To bola pomerne veľká výzva, ktorá v žiadnych predchádzajúcich druhoch volieb

v Českej republike nemala precedens. Zemanov tábor zvolil mobilizačnú, útočnú a polarizujúcu stratégiu, ktorej cieľom bolo zatieniť všetky pozitíva protikandidáta a ovládnuť s konfrontačnými témami mediálny priestor. Schwarzenbergovci zase stavili skôr na zdôrazňovanie odlišného štýlu politiky a hodnôt, ako je slušnosť a poctivosť.

Takáto stratégia mohla prinášať plody v prvom kole, ale pre druhé bola neefektívna, pretože skoré iba utvrdzovala voľbu dovtedajších sympatizantov

českej spoločnosti, ktorá sa chce posunúť za ustavičné rozpitvovanie českých his-